

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Medvlla Theologiæ Moralis

Busenbaum, Hermann

Monasterii Westphaliæ

Cap. II. De conscientia dubia.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40957

Unde resolvuntur Casus sequentes.

I. Homo in tali casu constitutus, v.g. qui sibi mentiendum vel furandum putat, ut vitam proximi servet, etsi futurus sit perplexus, & ex hypothese necessario peccaturus, necessitate consequente, eò quod stante conscientia erronea, non possit effugere peccatum, absolutè tamen & simpliciter non peccabit necessariò, quia nec sequi talem conscientiam debet, nec contra eam facere; sed potest, & debet eandem deponere (cum sit error vincibilis, & culpabilis,) & tunc operari. Vide *Lay. hic l. 1. t. 2. c. 3. & Bec. in 1. 2. t. 1. c. 4. q. 7.*

II. Qui peccavit ex Conscientia erronea, etsi in rigore nonteneatur, rectius tamen addet illam circumstantiam in confessione, dicendo, feci hoc vel illud, putans me facere contra preceptum vel obligationem gravem. *Cardin. de Lug. disp. 16. n. 503.*

CAPUT II.

De Conscientia Dubia.

DUBIUM I.

Quid sit Conscientia practicè dubia, & quid in ea agendum?

Resp. I. Dubium, est suspensio assensus circa objectum apprehensum. Idque est duplex. Speculativum seu Universale, quando in genere dubitatur, v.g. an contractus usurarius sit licitus

an die festo liceat venari, piscari, pingere, &c. Et Practicum, seu Particulare, cum dubitatur, an his circumstantiis, v.g. hoc festo, liceat mihi venari. Ex quo patet, quid sit Conscientia practicè dubia; Scilicet quæ practicè dubitat: Speculative dubia, quæ speculative. Ita *Navar. Laym. Sanch. Becan. t. 1. c. 4. q. 8.*

Resp. II. Qui cum Conscientia practicè dubia operatur, peccat; & quidem peccato ejusdem rationis ac speciei, cuius est peccatum, de quo dubitat. Ita *Sanch. Bon. t. 2. d. 2. q. 4. p. 7.* Ratio prioris est, tum, quia is exponit se periculo peccati: tum, quia quod non est ex fide, est peccatum, id est, quod non fit cum determinato iudicio conscientia esse licitum. Idq; verum est, etiam si speculative non dubitet v.g. Certus sum, absolutè licitum esse die festo docere; dubito tamen, an hic & nunc mihi liceat, pecco docendo. Ratio posterioris patet, tum ex ratione prima data; tum ex dictis de conscientia erronea: quia habet affectum ad peccatum eiusdem rationis. Unde si dubites, an sit mortale, peccas mortaliter: an sit furtum, committis furtum, &c. Si dubites, sitne peccatum, (sive mortale, sive veniale) ita ut malitia in confuso proponatur, dicit *Vasq. 1. 2. d. 529. c. 3.* & alii, esse mortale; quod negat *Navar. Valent. &c.* vid. *Bon. Laym. l. c.*

Resp. III. Qui practicè dubius est circa aliquod opus; tenetur se resolvere. Et quidem non per solum affectum & voluntatem: (hoc enim non sufficere, rectè docet *Vasq. Sanch. lib. 1. mor. c. 9.* & alii communiter, contra *Cajet.*) quia adhuc expo-

neret se periculo peccandi : sed per motivum rationabile, quale est, 1. Ratio probabilis. 2. Exemplum bonorum virorum sine scrupulo sic operantium. *Sanch. Bec. l. c. 3.* Autoritas viri alicujus docti & pii. Quod si tamen dubium sine ratione & justa causa temerè conceptum esset, posset etiam sine nova ratione deponi. Et ita explicari potest Cajetanus.

Resp. IV. Si dubium oriatur ex obligationibus & præceptis contrariis, v. g. utrum quis die festo teneatur apud ægrotum manere omisso sacro, an verò sacrum audire tenetur se resolvere, & prudenter judicare, hic & nunc alterum obligare, & alterum sibi licitum esse: alioqui enim exponet se periculo peccandi. Ut verò id rectè fiat, hæc servanda sunt. 1. Exquirat aliorum consilia, si potest. 2. Si non potest, v. g. quia solus est, vel quia ex confessione rem intellexit, consideret, quantum res & tempus fert, utrum ex duobus illis sit, vel videatur minus malum, idque eligat, & non peccabit, v. g. in casu dicto minus malum est, omittere sacrum, quàm deserere infirmum; quia de sacro audiendo, est præceptum affirmativum tantum, & juris humani, at de infirmo est negativum, & juris naturalis. *Sanch. Bec. l. c. 3.* Si utrumque videatur æque grave, utrum volet, absque peccato eliget, ob defectum libertatis. Quod verum est, etiam si culpabiliter in istam perplexitatem se conjecisset, modò de culpa præterita doleat. Ratio est, quia alioqui ad impossibile obligaremur, quod nec DEUS exigit; nec fieri potest, ideoque tum cessat obligatio minor: vel si
sunt

sint, aut videantur æquales, utralibet. *vid. Laym. l.c. c. 4. & 5. Fil. t. 21. c. 4. Bon. l.c. p. 6. n. 27.*

DUBIUM II.

Quid agendum cum Conscientia speculativè dubia.

Sunt quædam in Theologia opiniones dubiæ, & in utramque partem probabiles, quæ reddunt hominem speculativè dubium. Quæritur ergo hic, an, & quomodo ex talibus possit formari Conscientia practicè certa?

Respondeo. Absque peccato licet sequi opinionem probabilem, etiam alienam, & minus tutam (hoc est, quæ minus remota videatur ab omni specie peccati, quàm altera) relicta probabiliorè & tutiorè propria, seclusa tamen omni injuria, & periculo proximi, & dummodo opinio, quæ eligitur, adhuc sit probabilis. Est communis Doctorum, quoscitat & sequitur *Laym. & Bonac. t. 2. d. 2. q. 4. p. 9.* Ratio est, tum, quia qui sequitur sententiam gravi autoritate, vel non levis momenti ratione nixam, hæc enim dicitur probabilis) non agit temerè, sed prudenter, sequendo nimirum virorum prudentum, & artis peritorum consilium. Tum quia esset onus intolerabile, multisque scrupulis expositum, in omni re examinare quid sit probabilius & tutius.

Dixi in responsione, *etiam alienam*, quia parum refert, quod opposita sententia ipsi operanti videatur probabilior, speculativè: speculativum enim illud judicium, eo ipso quod fortè incertum & falsum sit, non debet esse regula operatio-

nis, cum operans aliam regulam, eamque certam habeat, quam sequatur, scilicet hanc, quod in dubiis quisque operari possit secundum sententiam, quam viri docti ut probabilem, & in praxi tutam, defendunt. Neque tunc agit contra propriam conscientiam, aut exponit se periculo peccandi, formaliter. *Atque hinc colligitur resolutio sequentium casuum.*

I. Confessarius, aut alius vir doctus, potest consulenti respondere secundum probabilem aliorum sententiam, si forte ei hæc sit favorabilior, prætermissa etiam propria probabilior, & tutiore, *Ita Sanch. Bonac.* Ratio patet, quia ipse Confessarius potest eam prudenter agendo sequi. Et si ad inconstantiam notam fugiendam, expediat respondere semper secundum eadem principia, ut monet *Sanch. l. e. 19. Becan. n. 16.*

II. Potest etiam vir talis consultus significare consulenti, opinionem à quibusdam doctis tanquam probabilem defendi, quam proinde ipsi sequi liceat, quamvis ipse consultus eandem speculative falsam esse judicet, & proinde in praxi ipse sequi non audeat. Ratio est, quia alter habet jus sequendi sententiam probabilem; & hoc jus suum illi indicare non prohibeor. *Lay. l. 1. n. c. 5. Bonac. p. 9.*

III. Pœnitentem, qui secundum probabilem opinionem operari vult, potest, imò secundum communem sententiam debet Confessarius, & quidem si proprius sit, sive Parochus, sub mortali, absolvere: licet ipse judicet doctrinam illam esse falsam: ideoque frustra remittet ad alium Confessarium

farium, qui sit ejusdem sententiæ. Ratio est, quia rectè disposito non debet negari absolutio. *Azor. Vasq. Sanch. Laym. l. 1. t. 1. c. 5. n. 10.* Additque *Diana p. 2. t. 13. R. 11. ex Sanch. & Sancio*, peccare mortaliter, si nolit absolvere, quando de mortali confessio fit, tamen si non sit proprius ejus Confessarius.

IV. Non sunt dammandi, qui adeunt varios Doctores, donec unum reperiant faventem sibi: dummodo is prudens ac pius, & non singularis habeatur. Ratio est, quia intendunt sequi opinionem probabilem. Ita *Sanch. l. 1. c. 9. n. 24. Bon. & alii contra Navarrum.*

V. Superiori præcipienti secundum opinionem probabilem, subditus tenetur obedire, etiam contra propriam probabiliorem ac tutiorem, v. g. si paululum ægrotus, probabilius & tutius putes te teneri ad jejunium, comedere tamen debes, sequendo Superioris sententiam minus tutam & probabilem. Ratio, quia in dubio præsumitur pro superiore. *Laym. l. 1. t. 1. c. 5. n. 11. & 12.*

VI. Potest Advocatus suscipere patrocinium causæ probabilis, etsi judicet contrariam probabiliorem. Ita *Laym. Bon. q. 4. p. 9.* Ratio, quia utraque pars habet jus proferendi suas causas in judicio. *vid. infra l. 3. c. 3. dub. 3.*

Dixi 2. in responsione, *seclusa injuria*, quia si periculum sit, ne proximo fiat damnum aut injuria, locum habet axioma: *Indubio tutior via eligenda est.* Unde resolvuntur hi Casus.

I. In administratione Sacramentorum non semper licet sequi sententias speculative probabiles,

maximè circa valorem Sacramenti: sed quo ad ea, quæ à Ministro præstanda sunt, utendum est sententia securiore, & materia ac forma certa, v. g. in Baptismo. Ratio est, quia licet præcise operationem spectando, Minister non peccaret, sequendo opinionem probabilem, nec Sacramento irrogaret irreverentiam: quia tamen effectus Sacramenti, ut remissio peccatorum, & infusio gratiæ, dependet à vera materia & forma, graviter proximo noceret, ideoque peccaret, qui pro materia certa adhiberet dubiam. Excipitur tamen casus necessitatis, in quo Sacramentum cum dubio valoris, potest præberi sub conditione, v. g. Baptismus morituro in aqua rosaceæ mixta, si naturalis desit, quia tum proximus juvari debet ut potest: & ex duobus malis minus eligendum. *vid. Laym. hic & Suar. t. 4. d. 26. f. 6. Bec. c. 4. q. 9.*

II. Medicus & Chirurgus sequi debent tutiora & probabiliora: nec uti possunt, v. g. explorandi gratia, medicamento probabili, multoq; minus dubio, si certum habeant. *Sanch. Bon. l. Bald. de conscientia dubia, vid. infra l. 5. c. 3. dub. 7.*

Dixi si adhuc sit probabilis: quia si probabilitatem amiserit, ob aliquod decretum in contrarium, vel gravem censuram, vel rationem gravem de novo inventam, quæ difficulter refutanda videatur, non habet locum responsio. *Vnde resolvitur hic Casus.*

Non licet nunc absolvere pœnitentem absentem, etsi plures Doctores ante hac id senserint: horum enim sententia nunc est abolita, & probabilitatem, si quam habuit, amisit, præcipue accedente

dente decreto Clementis VIII. *Bon. l. c. n. 17. & alii communiter.*

DUBIUM III.

An in dubio tutior pars sit eligenda?

Respondeo. Qui in dubio constitutus, post diligens examen se nequit resolvere, non tenetur semper eligere partem tutiorem, sed potest amplecti partem faventem suæ libertati, (etiam minus tutam) dummodò sit in possessione suæ libertatis; juxta illud axioma: *In dubio melior est conditio possidentis.* Ratio est, quia talis non agit temerè, cum utatur suâ libertate: quod cuivis licet, quamdiu non constat esse ea privatum, cum eam, ut cætera externa bona, possideat. Proinde que volenti obligationem imponere, quæ libertate privet, incumbit probatio obligationis contractæ, juxta *reg. II. in. 6.* Neque huic responsioni obsta: axioma contrarium, *In dubio tutior via est eligenda;* quia id intelligitur, si ex una parte sit dubium, ex altera certum, tunc hanc esse eligendam: quod si autem utraque pars tuta sit, axioma universim non est præcepti, sed consilii, ut *Navar. Sanch. Bonac. tom. 2. d. 2. qu. 4. p. 9. n. 21. Laym. l. 1. t. 1. c. 5. §. 4. Fil. n. 157. & 160.*

Porro pro regula cognoscendi, quis sit possessor, attendendum est, pro quo stet præsumptio in foro externo: is enim censetur possidere: præsumptio autem censetur stare pro ea parte, quæ onus probandi in aliam transfert. *Bard. di. 5. c. 5.* Unde cum *Sanch. Lay. l. c. & aliis, resolvuntur Casus sequentes.*

I. Dubitatur post sufficientem diligentiam adhibitam, an lex sit imposita, v.g. jejunii; item, an votum, vel juramentum sit emissum: non obligatur dubitans. Ratio, quia cum lex & votum obligent, debeant sufficienter proponi, meritò hic præsumitur non esse; ideoque dubitans manet in possessione suæ libertatis. *Sanch. rez. Fil. Lay.* Contrà verò si vovisse constet, & dubitetur an satisfecerit, tenetur satisfacere; quia tunc votum est in possessione. Similiter dubitans an Horas legerit, tenetur legere, quia præceptum est in possessione. Ita *Sanch. Lay. Bonac. l.c. Fil. n. 163.*

II. Qui certus est de lege & voto, dubius tamen, an & quid comprehendatur lege, aut voto; ut si sciat se vovisse religionem, dubitat autem utrum certam, an verò in communi tantum; Item, vovit abstinere à copula, dubitat verò an omni, an ab illicita tantum: non tenetur voto, quoad partem, de qua dubitat.

III. Si constat de lege, dubium autem sit, an recepta vel abrogata, vel tu ab ea eximaris: tenentur lege. Ratio, quia cum constat de lege, pro ea stat præsumptio, & possessio: proindeq; alleganti eam non esse receptam, vel abrogatam, incumbit onus probandi, ideoque dum non probat, lege tenetur. *Lay. l. 1. t. 4. cap. 3. Sanch. Fil.* contra *Salas & Azor*, qui docent, si dubites, an lex sit accepta, ea te non teneri.

IV. Qui dubitat, an vigesimum primum annum expleverit, non tenetur jejunio, quia libertas est in possessione. Contrà verò res habet, si dubi-

dubites de ætate ad ordinem sacrum, vel benefici-
cium requisita; quia præsumptio & possessio est
pro præcepto: ideoque non potes recipere, do-
nec de ætate constet. *Lay. l. c. num. 35. Sanch. d.*
40. & 41.

V. Si cras sit jejunium, & post examen dubi-
tas, an sit audita duodecima noctis, potes cenare,
& carnibus vesci; quia libertas est in possessio-
ne. Contra verò, si hodie sit jejunium, & dubitas
an sit duodecima noctis, non licet; quia præcep-
tum est in possessione, cum constet hodiernum
diem esse jejunii, & dubium sit, an transactus, *San-*
Laym. l. c. Quæ omnia intellige de dubio strictè
sumpto: si enim sit ratio dubium deponendi, v. g.
quia aliqua horologia sonuerunt duodecimam,
alia non cessat ratio data. Cum enim duo horolo-
gia sint quasi duo Doctores, seu opiniones pro-
babiles, licet utrumlibet sequi, nisi sciam unum
errare. *Laym. & alii communiter.*

VI. Si dubites, utrum mediam noctem cœ-
nando excesseris, vel masticando aliquid degluti-
veris, non licet celebrare, vel Eucharistiam sume-
re. *Sanch. l. 2. de matrimonio, d. 41. n. 40. Fagund.*
p. 3. l. 3. c. 5. num. 18. tum, quia lex jejunè sumen-
di est in possessione: tum, quia gravis est irreve-
rentia. Quamquam contraria sententia Layman-
no *l. 1. t. 1. c. 5. n. 36.* probabilis; Dianæ verò *tom.*
1. tr. 4. de Sacram. R. 29. tuta etiam in praxi videat-
ur; eò quòd lex Ecclesiastica, in casu dubio,
non videatur tam arctè constringere conscientias:
& in dubio factum præsumi non debet:
neque censeatur irreverens, qui juris præ-
sum-

sumptionem sequitur, vide infra *lib. 6. tr. 3. c. 2. d. 2. a. 2. c. de Lugo d. 15. n. 41.*

VII. Si post contractum bonâ fide matrimonium, dubium de valore superveniat, quod post veritatis inquisitionem depelli non possit, debitum non tantum reddi, sed etiam exigi potest: quia dubium superveniens bonæ fidei possessori obesse non debet, vide *Sanch. l. 2. de matr. disp. 41. n. 47. Bonac. l. c.*

VIII. Qui certus est de debito, & dubitat, an solverit, tenetur solvere. *Suar. Vasq. Lugo, Dian. pag. 2. tom. 6. misc. R. 49.* nisi etiam creditor dubitet; tunc enim *Tan. in 1. 2. d. 2. q. 6. du. 4.* putat non teneri: quod *Laym l. 1. tr. 1. c. 6.* ita limitat, ut teneatur non ad integram solutionem, sed partem ejus, pro qualitate dubii: quod *Dian. p. 4. tom. 3. R. 32.* amplectitur ut probabile.

CAPUT III.

Quid Conscientia scrupulosa, & quid in eâ agendum?

Resp. I. Scrupulus est inanis apprehensio, & hinc ortus timor & anxietas, alicubi esse peccatum, ubi non est. Ita communiter, *Navar. Azor, cateri.*

Resp. II. Licet operari cum Conscientia scrupulosa, manente scrupulo, dummodò judicetur esse scrupulus, & ut talis contemnatur. Neque tamen opus est, ut ad singulos actus formetur hoc expressum judicium, quod sit scrupulus; sed sufficit, quod contra eum agat ex habituali, vel virtuali judicio, ab experientia præteritorum actuum.

Ratio